

Narracions i currículum segons Egan (comprensió romàntica, vuit-quinze anys)

Blanca Serra i Puig

Professora d'ensenyament secundari

Per a presentar el tema de la narrativitat i les seves conseqüències en el currículum a la secundària i introduir, a manera de pròleg, les experiències i propostes de narrativa en el currículum que anaven a exposar Carme Alcoverro en literatura, Mercè Izquierdo en ciències, Encarna Hidalgo en història, Antoni Gomà en matemàtiques i Jordi Solé i Camardons en les narracions i el cinema de fantasmes, vampirs, éssers artificials i extraterrestres, calia exposar, d'entrada, la correlació que estableix Egan¹ entre la nostra història cultural humana —amb els canvis que va suposar per a la humanitat passar del primer sistema simbòlic del llenguatge oral als sistemes simbòlics dels nombres escrits i de l'alfabet seguint unes etapes definides— i la història cultural de les persones concretes, que de l'oralitat infantil fem el pas gradual, i també en etapes definides semblants, a l'alfabetització i als sistemes simbòlics escrits. Hem de tenir en compte que dominar l'alfabet no ha suposat simplement adquirir la capacitat d'escriure el producte dels propis pensaments, sinó que ha generat un tipus característic i diferenciat de pensament alfabetitzat amb adquisició de noves habilitats i conseqüències culturals i cognitives positives però, també, amb pèrdua d'altres formes de pensament en què la imaginació i els mites tenien una gran potència cognitiva.

Passar gradualment d'una etapa a l'altra genera en les persones una consciència nova d'alguna cosa que anomenem *realitat* a la qual es pot accedir, no sense problemes, desenvolupant allò que anomenem *raó*. Tal com diu Bruner, «l'alfabetització arriba a la seva màxima expressió quan incita a redefinir la realitat».²

Així es va elaborant un nou tipus de comprensió que es desenvolupa com un pacte o un compromís entre els elements de la comprensió mítica, com poden ser

1. Kieran EGAN, *Mentes educadas*, Barcelona, Paidós, 1997.

2. Jerome BRUNER, *The process of education*, Cambridge, Harvard University Press, 1960, p. 65.

el pensament imaginatiu o la metàfora o les estructures binàries, i els elements clarament racionals, com la capacitat per a l'abstracció i per a la descontextualització, l'exploració dels límits de la realitat, els extrems de l'experiència o el context de la nostra vida. Egan anomena aquesta nova etapa o tipus de comprensió *comprensió romàntica* i subratlla que la barreja d'allò mític i allò racional constitueix la característica essencial i distintiva de la comprensió romàntica. En efecte, els nens i nenes comencen a perdre interès pels gegants grans com una muntanya o els nans extraordinaris i petits com un cigró i s'orienten intel·lectualment a descobrir quines, en realitat, han estat la persona més gran o la més petita que han existit. El mite cedeix el lloc a la realitat, però continua proporcionant un paradigma per a les preguntes i els interessos que guien les nostres indagacions. Les estructures binàries simples de la comprensió mítica es comencen a difuminar quan captem una realitat cada cop més complexa. També l'obsessió per les aficions o per fer col·leccions que desenvolupen els adolescents responen a la necessitat d'abordar o fer una recerca de la realitat fins a trobar el límit, encara que aquest sigui extrem, i així obtenir la seguretat que la realitat no és il·limitada. Quan tenim deu, dotze o quinze anys i ens enfrontem a una realitat cada vegada més autònoma, necessitem establir algun tipus de seguretat intel·lectual i psicològica i, aleshores, aquest inici de compromís amb la realitat que presenta la comprensió romàntica ens ofereix un mecanisme sòlid per a forjar una nova seguretat davant d'unes realitats amenaçadores.

Aquesta teoria dels diferents tipus de comprensió, i en concret de la comprensió romàntica, etapa que es desenvolupa sobretot en l'edat corresponent als nostres estudis secundaris, té unes clares conseqüències pedagògiques perquè posa en qüestió un dels principis d'aprenentatge que amb més insistència s'ha recalcat i es continua recalcant als ensenyants: que l'aprenentatge més eficaç va d'allò conegut pels nens a allò desconegut i que, per a captar el seu interès i fer que els nous coneixements siguin significatius, hem de començar amb alguna cosa relacionada amb la seva experiència quotidiana i connectar el nou coneixement amb això. La teoria del tipus de comprensió romàntica, no obstant, parteix d'una altra lògica, coherent, a més, amb gran part de la nostra experiència: que l'aprenentatge de nous coneixements és esperonat per l'atracció envers allò diferent, desconegut o estrany i que l'operació intel·lectual que és l'aprenentatge consisteix a encaixar aquest nou coneixement en uns contextos generals, primer vagament captats i progressivament aclarits, en el procés d'aprenentatge.

La concepció tradicional —remarca Egan— presenta l'aprenentatge com una construcció que va començant la comprensió a poc a poc, de manera molt semblant a la construcció de la imatge d'alguna cosa en un trencaclosques. La concepció alternativa *romàntica* presenta l'aprenentatge com una construcció

que va aclarint gradualment la comprensió, de forma semblant a l'augment de resolució que es produeix quan s'uneixen els trossos d'un holograma i la imatge completa es va fent més clara.

Naturalment, per a construir la comprensió usem tant el procediment de l'holograma com el del trencaclosques: aprenem establint associacions entre el coneixement familiar i el coneixement nou i *també* encaixant el nou coneixement en uns contextos generals difusos que el nou coneixement, al seu torn, ajuda a aclarir.

També a l'hora d'elaborar un currículum per a secundària hem de tenir en compte que el personatge romàntic arquetípic és l'heroi/heroïna, que viu, com tots nosaltres, dins dels límits del món quotidià, però, a diferència de nosaltres, aconseguix d'alguna manera transcendir aquests límits.

Els herois capten el nostre interès perquè encarnen, en una mesura inusual, alguna virtut humana que els permet transcendir els límits convencionals. I, encara que l'heroi arquetípic de la tradició occidental sol ser un mascle amb set de poder i amb tendències violentes, existeix una àmplia gamma de qualitats que també atribuïm a tot tipus d'herois i heroïnes: bondat extrema, compassió, desinterès, elegància, intel·ligència, paciència, enginy, valor... Per tant, podem considerar que un sant/a, un infermer/a, un científic/a, un/a esportista, un treballador/a de la indústria, del camp o del mar posseeixen tanta heroïcitat com els Ulisses o els Tirants.

Així doncs, una altra característica de la comprensió romàntica és la seva intensa associació amb unes qualitats humanes transcendents que tots tenim, però en un grau menor, i qualsevol material curricular es pot fer comprensible i apassionant, si els nois i les noies es poden associar «romànticament» amb les qualitats que es puguin distingir posant atenció als individus i a les emocions que els impulsen a actuar, tot destacant l'objecte d'estudi en el context dels pensaments, les intencions, les esperances i els temors d'una persona o d'una col·lectivitat i humanitzant fins i tot fenòmens com l'enginy de certs animals, el valor i la resistència d'altres, etc.

Ateses aquestes característiques principals de la comprensió romàntica, que es desenvolupen entre els vuit-deu i els quinze-disset anys, seria interessant veure si podem proposar per a l'ensenyament secundari un currículum que les estimuli i desenvolupi la manera d'abordar el món que se'n deriva, conservant aquella part de la comprensió mítica que ens proporciona una relació més intuïtiva amb el món i una capacitat metafòrica que és essencial per a enriquir i ampliar el nostre ús del llenguatge; es tractaria d'avançar també en el desenvolupament d'una racionalitat que reforci la sensació d'un ego autònom i d'una realitat igualment autònoma.

Com a objectius que seria bo que recollís el currículum de secundària, es poden plantejar els següents:

a) Destacar, en qualsevol tema o qualsevol recerca les grans gestes, les *mega erga*, les característiques més exòtiques de l'experiència humana i del món natural o les grans catàstrofes a escala de la natura o a escala humana per tal d'explorar l'escala de la realitat i els límits del món.

b) Proposar recerques exhaustives en qualsevol tema (sistemes alfabètics usats al món, sistemes religiosos, sistemes de transport...). Proposar la realització de projectes a llarg termini (un o dos cursos), individuals o col·lectius, centrats en un tema: creixement d'unes llavors, el cicle vital de les granotes, seguiment d'una representació teatral des que es tria el text teatral fins que es puja a l'escenari, el sorgiment d'un barri, la història d'una família, d'un poble, d'un edifici, d'un monument...

c) Fomentar la identificació romàntica amb qualitats humanes transcendents seleccionant continguts apropiats: l'impuls i la tenacitat de Narcís Monturiol, la curiositat de Darwin i el seu viatge, l'audàcia de Brumel en la revolució industrial, el valor dels pacifistes enfrontant-se als reclutaments i a les guerres, la defensa de les causes justes de les sufragistes...

d) Estimular la sensació de meravella i sorpresa seleccionant aquella característica del tema que millor ho expressi: l'extraordinària migració de les aus, Colom i els seus viatges, el descobriment de les vacunes...

e) Facilitar l'accés a coneixements «humanitzats», per exemple, seleccionant biografies breus, memòries, cartes o bé seleccionant continguts de qualsevol tema que ressaltin la causalitat humana i les emocions.

f) En història, és important utilitzar narracions dramàtiques motivades per emocions i intencions humanes; subratllar els extrems de l'experiència humana amb biografies; destacar amb metàfores de gran impacte el creixement i el declivi de civilitzacions, les utopies, els viatges i grans descobriments, la tenacitat i el valor de la gent en les migracions, la recerca humana de la llibertat, la defensa dels membres de la col·lectivitat o de la família davant de les adversitats, etc. També és important enfocar altres matèries, com la ciència o el pensament, des d'un punt de vista històric.

g) En ciència, és important la contextualització exposant les teories, els experiments i fets en el context de narracions sobre la vida i les intencions dels científics i destacant aquelles qualitats transcendents, com la perseverança, la curiositat, l'enginy o la tenacitat, que expliquen els descobriments i invents de les ciències experimentals i les ciències humanes.

h) En matemàtica, inserir les operacions que hem d'aprendre en un context històric i humà, destacar les persones que hi ha darrere de cada teorema o tècnica, comentar biografies de persones com Pitàgores i la seva relació amb la màgia, com de feixuc era el càlcul amb números romans i l'aportació d'indis i àrabs...

i) En llengua i literatura, reflexionar sobre l'alfabetització, les curiositats de l'etimologia, els secrets i trucs de la retòrica, la diversitat de llengües, la vida i la

mort de les llengües, els préstecs lingüístics i l'origen de les paraules, la recerca d'una llengua universal...

En literatura, reforçar el sentit de la llengua i de la bellesa literària, comprendre el que significa tenir sentiments, emocions i creences de gran diversitat i adonar-se de com necessitem que els relats literaris ens acompanyin, ens facin goig estètic i ens ajudin a esbrinar el sentit de l'existència.